

Namnet delar han med en tidigare biskop och han bor på Biskopholmsvägen. Men denne Erik Vikström har inget förflutet som biskop i Borgå stift. Däremot har han nog skakat hand med sin namne biskopen.

Och änglavakt har han haft, som den gången han föll av växthuset och landade med huvudet alldeles intill den vassa kanten på svetsen som låg på marken.

Det här var på 1980-talet, då Erik Vikström var dryga 50.

– Efteråt gick jag in till frun och sa: ”Du tänkt just vaar änko.”

Han är född 1937 och gifte sig med Gun-Gerd – som alltså höll på att bli änka i förtid – 1963.

Född i Kvevlax där han bott ett liv? Nej, faktiskt inte.

Han såg dagens ljus i Vasa.

När de ryska bombplanen flög in över Vasa i januari 1940 sa en liten Erik: ”Skååd mamm, flyggsiinan!” Men hans mamma var inte intresserad av att beskåda flygmaskinerna desto mera. ”Va tyst”, sa hon, ”vi måst’ sök skydd.”

Han minns smällen efter ett bombnedslag, eftersom dörrarna till deras hus i Eisnäs pressades ut av detonationen. Fast de var låsta. Att det var ”j-vla kallt” minns han också.

Innan familjen flyttade till Kvevlax arbetade Eriks far Elis på Frans Ragnar Lindroos handelsträdgård i Hemstrand. Det var en fingervisning om vad han själv skulle komma att ägna sig åt. Det var nämligen inget hobbyväxthus han kunde ha slagit ihjäl sig genom att falla från; släkten Vikström har i årtionden tryggt tillgången till blommor inte minst på begravningsplan i Kvevlax. Den ligger nästgårds, på Biskopsholmen.

– Då man ser stemmuren runt den inser man att de som byggt den nog haft att göra. Det var torparna som slet med den, säger Erik.

– De ”hävaste” bönderna lades ju till en början under kyrkgolvet i Kvevlax kyrka och andra begravdes runt kyrkan. Begravningsplanen här togs i bruk 1890.

Långt bak i släkthistorien på hans fars sida finns en Sik från Monäs, Munsala.

– Arvingarna till ett hemman där drog efter att de gift sig lott om vem som skulle få överta det hemmanet. En förlorare köpte sedan Ahlis hemman i Kvevlax.

– Ett kap. Hundra hektar skog, en massa mark. Jag har räknat ut att farfar måste ha varit fjärde generationen efter den där Sik.

Eriks farfar Edvard ”for undan ryssbackan”, som det sades då. Alltså hotet om flera års rysk militärtjänstgöring. (Ryssbacken syftade på det ryska kasernområdet runt ortodoxa kyrkan, nu använt för helt andra ändamål.)

Han var borta i Amerika i fem, sex år. Senare, efter att Finland blivit självständigt, reste han västerut en andra gång. Den gången blev han borta i tolv år.

Men din farmor, hur klarade hon alla dessa år?

– Hon bodde vid sitt föräldrahem Wiikens nära uf-lokalen. Det var en av de större gårdarna i Kvevlax den tiden.

Eriks farföräldrar Edvard och Hanna hade gift sig 1896, när hon var 20 och han 19. Första barnet, Arvid, föddes 1899.

– Då var hon redan ensam.

“Han blev vind som en gammal gårdsgård. Men han levde till 87.”

Arvid skulle få utbilda sig och gick i lycéet i Vasa. Det skulle i och för sig Eriks far Elis också få, men han slutade efter femte klassen. Det fanns sannolikt inte pengar för någon fortsättning.

Arvid dog i förtid i början på 1930-talet, i lungsot. Den farsoten skördade väldigt många liv i Österbotten på den här tiden. En av de tidiga metoderna för att stoppa förloppet var brutal.

Den angripna lungan skulle dödas. Man sågade av revbenen på lungsotspatienten och tryckte sedan ihop bröstkorgen så att lungan skulle förtvina.

Erik har på nära håll sett resultatet av den här behandlingen under en stor del av sitt liv. För också hans far Elis drabbades av lungsot. Då det inte gick att få sjukdomen under kontroll på annat sätt fick han ett antal revben avsågade och låg nersövd ett par veckor.

– Han blev vind som en gammal gårdsgård. Men han levde till 87, säger Erik.

– Det var ganska många här i Kvevlax som fick lungsot. Stora, starka karlar.

På grund av sin lungsotsdiagnos var Eriks far befriad från militärtjänst.

– Men när de som skulle rycka in samlats i Jeppo kom Wiikens Albert på att ”vi ska ju ha en kompaniskrivare. Elis dåger nåo.”

Så blev det. Elis Vikström kom som många andra österbottningar att ingå i infanteriregementet IR61.

Och då han kom hem hade han lungsot igen. Gruppen han ingick i hade blivit av med sin korsu, de låg ute mellan några stenar under granristak ett par veckor, eldade i den mån det gick utan att dra till sig ryska projektiler.

Under och efter kriget växte familjen med två barn till, utöver förstfödde Erik. Bengt föddes 1941 och Margareta 1946. Ingen av dem lever längre, bara Erik är kvar.

Eriks mor hette Hjördis Nordlund, var dotter till en smed i Hemstrand och uppvuxen i en ”brädkåta” där. De två som skulle bli hans föräldrar träffades på Espen. Yngre generationer tarvar en förklaring för att förstå det uttrycket.

– Espen, det var sträckan mellan Teräsgränden och Topeliusstatyn. Där vandrade de unga fram och tillbaka, fram och tillbaka och beskådade utbudet, säger Erik.

Själv var han i slutet på 1950-talet och beskådade utbudet vid kyrkan i Gamla Vasa. Det beskriver han med hjälp av en jordbruksterm.

– Vi var tre ungar som bestämde oss för att vi skulle fara ”å sii då di släpper ut nyvällon i Gaambestaan.”

”Nyvällon” var det årets färska konfirmander. De kvinnliga.

– Hon stack åt mig ett konfirmationsminne, säger han med adress till Gun-Gerd.

Mer hennes initiativ, alltså.

– Nä-ä, ni gick ju runt och ”beiddist” konfirmationsminnen, säger hon.

Mer hans initiativ, alltså.

Hur som helst; Kvevlaxyngligen sa redan i det skedet till kaverin att henne ska jag gifta mig med.

Närmare bekantskap stiftade de först nästa år, i Skatila, en kväll när det var fyrverkeri. Också på den här punkten är de aningen oense om hur det hela riktigt utvecklades.

Gun-Gerd är hemma från Voitby, uppvuxen i huset med den lilla bank som i det längsta höll stånd mot den omfattande bankdöden. (Östra Korsholms Andelsbank fanns mellan åren 1925 och 2015 och var veterligen Finlands minsta bank. Frid över dess minne.) När hon bodde där var banken i princip öppen dygnet runt, eftersom den ju var bebodd.

Erik och Gun-Gerd hann mer kortvarigt bo på flera olika ställen –Vallvik, Lappsund – innan de landade invid begravningsplatsen, i ett nytt hus bredvid Eriks föräldrahem. Det innebar också att de fortsatte med odlandet. Växthus efter växthus tillkom: Backhuset, Lillhuset, Föushuset, ett plasthus som inte bevärdigades med ett namn.

“Nu fryser det nog, sa jag. Nå int, sa papp.”

Sonen Erik minns speciellt bänkgården som fadern Elis anlade vintertid från och med slutet av 1940-talet.

– Han samlade hästdynga – vi hade häst då – nedanom rian. Skottade undan snön, bredde ut halm, trampade ihop den, lade hästdynga ovanpå och sedan frusen jord, fyra fönster och halmmattor från Lindroos handelsträdgård överst. När den frusna jorden tinat sådde han och det växte som bara den.

En gång blev det mellan 20 och 25 grader kallt efter att bänkgården anlagts.

– Nu fryser det nog, sa jag. Nå int, sa papp.

Rätt fick han. Och bänkgården kom att återkomma år efter år.

Vad sådde Vikström senior i sin bänkgård?

– Rädisor, dill, sallat...

Sallat gick väl inte åt så bra på landsbygden på den här tiden?

– Nä, inte alls. Det for vi in till stan och sålde.

Det var brist på mat åren efter kriget så i stan var också sallat välkommet.

Han minns bland annat leveranserna till en Kanerva, som hade ett problematiskt förhållande till sprit, vilket inverkade på betalningsförmågan.

– Efter att jag levererat ringde pappa till honom: Jaha, du hade inga pengar i dag... heller? Jåå, jåå, sa Kanerva, kyllä mä annan rahaa... seuraavan kerran. Nästa gång skulle det nog betalas.

Annat arbete kunde delegeras till de vuxna barnen men att sköta plantorna var speciellt; det skulle den gamle odlaren Vikström göra själv. Det blev svärdottern som kom att bryta det tabut.

– Hur vågade du, frågade de andra efteråt, säger hon och skrattar.

För den yngre generationen blev det småningom alltmer blommor på grönsakernas bekostnad. Penséer och tagetes som kärringarna planterade på gravarna, som Erik formulerar det.

– Vi hade jordbruk vid sidan om, på cirka sju hektar, några kor och grisar. Grisarna var bäst. Roliga och intelligenta djur.

– Fast egentligen var det sönerna som hade grisarna, det var efter att vi cirka 1990 slutat med blommorna.

“Vi var väl 26, 27 senast vi tog familjefoto, Nästan skrämmande vad man ställt till med...”

Sönerna är tre: Mats, Mårten, Markus. Därutöver finns en dotter: Maria. Alla, både barn och barnbarn (nio) och barnbarnsbarn (fem), finns på sträckan Jakobstad-Närpes, med undantag för ett barnbarn som för närvarande studerar i Åbo. Mårten finns på riktigt nära håll; han delar hus med föräldrarna.

– Vi var väl 26, 27 senast vi tog familjefoto, säger Erik.

– Nästan skrämmande vad man ställt till med...

Skulle du vilja leva om ditt liv?

– Nja, jag tycker jag haft mycket behållning av livet jag levt, har varit med lite överallt, säger han.

– Mer frånvarande än närvarande, jo, säger frun.

Har du varit rädd för att bli äldre?

Det blir ett nja-svar där också.

– Bara man får vara något så när frisk så...

Han använder en annan medicin mot blodpropp än det Marevan många andra i hans ålder tar.

– Jag fick en hjärtinfarkt då jag närmade mig 60, så pass allvarlig att jag var utan känslor i högra sidan av kroppen. Då hade de en läkare vid hälsovårdscentralen, Sten Söderström, som var känd för att han var kommunist och satt i kommunfullmäktige. Honom gjorde en del narr av för att han var utbildad i Ryssland. Men han skötte om så att jag blev frisk.

Den medicin för förebyggande av blodpropp och hjärtbesvär som Söderström skrev ut han har insisterat på att få behålla. Envis var han också när det stod klart att han betydligt senare i livet stod inför en knäoperation.

– De ville operera bara ett knä i taget. Jag sa att f-n i mig, opererar ni inte båda så kommer jag inte.

Båda höfterna är också opererade. Han är en plåtniklas, säger frun.

Men han håller ihop och han fungerar i vardagen.

”Det är ju det sociala som är det viktigaste i en förening.”

Aktiviteterna inom pensionärsföreningen i Kvevlax uppskattar han mycket. Medlem är han sedan mitten av 1990-talet.

– Man kallades till medlem då. Det var en ära att få komma med.

Han förundrar sig över att yngre pensionärer inte är så intresserade av föreningsverksamheten. Och att de snarare än att fråga ”Vad kan jag göra för föreningen?” frågar ”Vad får jag genom medlemskapet?”

– Det är ju det sociala som är det viktigaste i en förening.

– Man lär sig en hel del på pensionärsföreningens träffar. Vuxeninstitutet sköter om att vi har föreläsare inför varje möte och resorna är alltid intressanta.

På en pensionärsresa till Sverige stötte de oväntat på en bit lokalhistoria; en nylänning som hörde att de var från Kvevlax frågade om de kände Gunnar Fant. Fant bodde då bara någon kilometer från Biskopsholmsvägen så visst kände Erik och Gun-Gerd honom.

– Efter kriget kom den där Fant till oss, sa nylänningen, och frågade om vi hade gamla traktorer att sälja. Jag har inga pengar att köpa för men betalar när jag fått traktorerna sålda, sa han.

En skicklig försäljare var han, Fant, och pålitlig var han. Det nyländska hushållet fick sina pengar; tolv hushåll i Kvevlax och Petsmo köpte traktorer av Fant.

Nu är Gunnar Fants traktoraffärer glömda och han själv borta sedan något år. Men han hörde till den växande skara som passerade 100 innan han gick bort.